

Ιδέες για την στήριξη των ευπαθών κοινωνικών ομάδων χωρίς νέους φόρους

του Νέστωρ Ε. Κουράκη

Σύμφωνα με πρόσφατη ειδησεογραφία, η Ελλάδα βρίσκεται στην πρώτη πεντάδα της οικονομικής δυστυχίας του Bloomberg. Βέβαια, το γεγονός αυτό δεν πρέπει να μας εκπλήσσει, καθώς είναι γνωστό ότι στην Ελλάδα της κρίσης το χρέος των Ελληνικών νοικοκυριών ανέρχεται στο 94% των διαθέσιμων εισοδήματός τους, γεγονός το οποίο, μαζί με την εξαιρετικά υψηλή ανεργία (περί το 24%) και το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο φτωχοποίησης και κοινωνικού αποκλεισμού (36% για το 2014, στοιχεία Ελστατ) δίνουν μιαν εύλογη εξήγηση γιατί όσοι ζούμε στην Ελλάδα, και ιδίως όσοι ανήκουμε στις λεγόμενες ευπαθείς ή ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, αισθανόμαστε τόσο βαρειά την σκιά της δυστυχίας επάνω μας. Πώς, όμως, μπορεί να αντιμετωπισθεί αυτή η κατάσταση;

Μακροπρόθεσμα, ενδείκνυται προφανώς να καταρτισθεί ένα εθνικό πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης, με έμφαση σε μέτρα που θα δώσουν κίνητρα στην προσέλκυση επενδύσεων και την διευκόλυνση δημιουργίας νεοφυών επιχειρήσεων (π.χ. να μπορούν αυτές οι επιχειρήσεις να ιδρύονται αμέσως, χωρίς πολλές γραφειοκρατικές διατυπώσεις και χωρίς οποιαδήποτε φορολόγηση για τα πρώτα δύο έτη λειτουργίας τους). Έμφαση όμως θα πρέπει, πιστεύω, να δοθεί και σε μέτρα που θα στοχεύουν στον περιορισμό της αρνητικής επίδρασης όλων εκείνων των δομικών παραγόντων,

που ευνοούν τις πελατειακές σχέσεις και την διαφθορά, και που ασφαλώς έχουν συμβάλει αποφασιστικά στην σημερινή κρίση της χώρας.

Όμως, αυτή η προσέγγιση έχει έναν μακροπρόθεσμο, στρατηγικό χαρακτήρα, ενώ στην προκείμενη περίπτωση «οι καιροί ου μενετοί»: επιβάλλεται, δηλαδή, η λήψη και άμεσων μέτρων, με σκοπό την εξεύρεση χρημάτων, ώστε να διασφαλισθεί μια στοιχειώδης προστασία των ευάλωτων κυρίως κοινωνικών ομάδων σε επίπεδο υπηρεσιών υγείας, κοινωνικής ασφάλισης, παροχής υποχρεωτικής παιδείας και επιδότησης της ανεργίας, σύμφωνα με τις επιταγές του Κοινωνικού Κράτους που ισχύει και στην χώρα μας.

Ειδικότερα, ως προς την εξασφάλιση χρημάτων για τις ευπαθείς ομάδες, η προοδευτική φορολογία είναι ασφαλώς μια εύκολη λύση, που άλλωστε προβλέπεται και από το ισχύον Ελληνικό Σύνταγμα, κατά το οποίο «οι Ελληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους» (ά. 4 § 5 Συντ.). Ωστόσο είναι φανερό ότι οι Ελληνες πολίτες, αφ' ότου ξέσπασε η κρίση το 2009, έχουν υποστεί απαράδεκτη αφαίμαξη λόγω υπερφορολόγησης και ασφαλώς δεν αντέχουν νέες φορολογίες, οι οποίες, επομένως, δεν αναμένεται να τελεσφορήσουν, αφού το πιθανότερο είναι να εξωθήσουν τους πολίτες σε φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή.

Η σκέψη αυτή επιρρωνύεται και από την διαπίστωση ότι «ο [υπερβολικός] φόρος σκοτώνει τον φόρο», ότι, δηλαδή, πολύ πιο εύκολα πληρώνει κανείς τον μικρότερο φόρο παρά τον μεγάλο, ιδίως όταν το σύνολο των επιβαλλομένων φόρων υπερβαίνει συνολικά το 50-60% του φορολογητέου εισοδήματος, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα σήμερα. Εξ άλλου, μια τέτοια πολιτική φορολογίας σε οριζόντια βάση «επί δικαιούς και αδίκους» κινδυνεύει να πλήξει και να πνίξει ολοκληρωτικά όσες επιχειρήσεις ανακάμπτουν από την κρίση ή και ιδρύθηκαν εν μέσω κρίσης («νεοφυείς»), πράγμα το οποίο ευλόγως θα οδηγούσε εν τέλει την όποια ανάκαμψη σε οπισθοδρόμηση και αποτυχία.

Επομένως, αυτό που κυρίως απαιτείται για την οικονομική στήριξη του Κοινωνικού Κράτους και της Κοινωνικής Δικαιοσύνης είναι να χαραχθεί μια πολιτική που θα στηριχθεί σε ευρηματικές ιδέες. Γνωρίζω ότι αυτό αποτελεί τη δύσκολη επιλογή, ωστόσο πιστεύω ότι είναι πλέον η μόνη βατή οδός για την συγκέντρωση χρημάτων χωρίς την εικόνα θυσία των συνήθων «υποζυγίων». Πώς όμως θα μπορούσε να γίνει αυτό;

Μια πρώτη ιδέα θα ήταν η εξεύρεση χρημάτων από εκείνους ειδικά τους Έλληνες πολίτες, των οποίων η περιουσία (στο εξωτερικό) ανέρχεται σε εκατομμύρια ή και δισεκατομμύρια ευρώ. Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με διάφορα στοιχεία, οι Έλληνες «κροίσοι» με κινητή περιουσία άνω των 30 εκατομμυρίων ευρώ περιουσία υπολογίζονταν το 2014 σε 576 (εκ των οποίων 11 δισεκατομμυριούχοι), και ότι οι συμπολίτες μας αυτοί έχουν συνολική περιουσία 88 δισ. ευρώ, με ρυθμούς, μάλιστα, αύξησης αυτής της περιουσίας κατά 16,7% ετησίως! Διερωτάται, λοιπόν, κανείς πόσο πολύ θα μπορούσαν να εξασφαλισθούν από αυτούς χρήματα είτε υπό μορφή φορολόγησης, όπως συνέβη με την Χριστίνα Ωνάση, που υποχρεώθηκε το 1983 να πληρώσει τον φόρο κληρονομίας για τον αποθανόντα πατέρα της Αριστοτέλη Ωνάση, είτε υπό μορφή χορηγιών μέσω του συστήματος της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.

Επίσης, οι ιδιαίτερα εύποροι αυτοί Έλληνες θα μπορούσαν να ενθαρρυνθούν από το Ελληνικό Κράτος

(με φορολογικές απαλλαγές, βραβεύσεις κ.λπ.), για να αξιοποιήσουν τον θεσμό των επενδύσεων με κοινωνική υπεραξία (socially responsible investing) ή, έστω, να προβούν σε κοινωφελείς δωρεές, όπως π.χ. η ανέγερση και ο εξοπλισμός μιας νοσοκομειακής μονάδας.

Κάτι ανάλογο θα μπορούσε να γίνει και στο εξωτερικό, υπό μορφή δημιουργίας ενός «Ταμείου Αλληλεγγύης για τον Ελληνισμό», στο οποίο θα κατέθεταν τις εισφορές τους για κοινωφελείς σκοπούς στην Ελλάδα, οι Έλληνες της Ομογένειας, οι Ελληνικής καταγωγής εφοπλιστές και όσοι άλλοι φίλοι της Ελλάδας θα το επιθυμούσαν στις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Αυστραλία και αλλού. Άλλωστε, η Ελλάδα έχει μακρά παράδοση στην κάλυψη κοινωφελών αναγκών της από εθνικούς ευεργέτες, κατά το παράδειγμα επιφανών Ελλήνων της διασποράς, όπως οι αδελφοί Ζάππα, ο Αβέρωφ, ο Τοσίτσας, ο Αρσάκης, ο Μαρασλής, ο Βαλλιάνος κ.ά., αλλά και εν όψει αξιέπαινων πρωτοβουλιών στην σύγχρονη εποχή από πολιτιστικά ιδρύματα, όπως, όλως ενδεικτικά, το Ιδρυμα Σταύρου Νιάρχου, το Ιδρυμα Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης, το Ιδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση και το Ιδρυμα Ιωάννου Πατέρα.

Όμως, και σε ένα γενικώτερο, στρατηγικό επίπεδο, θα μπορούσαν να γίνουν σοβαρά βήματα για την μείωση των κοινωνικο-οικονομικών ανισοτήτων και την εξοικονόμηση χρημάτων για τις ανάγκες των ευπαθών, ιδίως, κοινωνικών ομάδων, όπως π.χ. με την καθιέρωση πλήρους διαφάνειας στον τρόπο με τον οποίο φορολογούνται οι πολυεθνικές εταιρείες, οι οποίες χρησιμοποιούν συνήθως για λόγους φοροαποφυγής το εργαλείο των λεγομένων «φορολογικών παραδείσων». Σημειώνεται εν προκειμένω ότι, ήδη από το 2013, ο ΟΟΣΑ ετοίμασε ειδικό πρόγραμμα δράσης με τίτλο «Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting –BEPS» (διαθέσιμο στο διαδίκτυο) και ότι το πρόγραμμα αυτό βρήκε ανταπόκριση και στήριξη από τους

ηγέτες των 20 ισχυρότερων οικονομικά χωρών (G20) στις κατά καιρούς συναντήσεις τους, χωρίς όμως έως τώρα να έχει προχωρήσει η εφαρμογή της.

Στον ίδιο κύκλο θεμάτων, σημαντικό θα ήταν να προωθηθεί διεθνώς η συζήτηση για υλοποίηση ενός νέου Σχεδίου Μάρσαλ που να αφορά την οικονομική ενίσχυση όχι μόνον για χώρες της Μέσης Ανατολής που έχουν πληγεί από τον πόλεμο, όπως πρότεινε στο Νταρβός τον Ιανουάριο 2016 ο Βόλγακανγκ Σόϊμπλε, αλλά και για όσες χώρες της Νότιας Ευρώπης αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα, όπως συμβαίνει πρωτίστως με την Ελλάδα.

Ένα τέτοιο Σχέδιο εκπονήθηκε ήδη το 2013 από το Αμερικανικό Ινστιτούτο Οικονομικής Επιστήμης Levy. Λίγο νωρίτερα, τον Δεκέμβριο 2012, δόθηκε στην δημοσιότητα από την Συνομοσπονδία των Γερμανικών Σωματείων Εργαζομένων (DGB) μια έκθεση με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Ένα Σχέδιο Μάρσαλ για την Ευρώπη», όπου επίσης περιλαμβάνονται προτάσεις για επενδύσεις και παροχή αναπτυξιακών κινήτρων στις χώρες της Νότιας Ευρώπης. Διερωτάται κανείς πόσο πολύ αξιοποιήθηκαν από την Ελλάδα οι θετικές αυτές για τα συμφέροντά της πρωτοβουλίες.

Εξ άλλου, μία ακόμη πρόταση ευρύτερου βεληνεκούς που θα άξιζε να συζητηθεί, αλλά που απαιτεί ισχυρές διακρατικές συμμαχίες, μια επιτυχή δηλαδή διασύνδεση των Ελληνικών συμφερόντων προς εκείνα άλλων χωρών (ιδίως των νοτιοευρωπαϊκών), είναι αυτή του Τομά Πικετί σε σχέση με το ευρωπαϊκό νόμισμα και την οικονομική εξισορρόπηση στην Ευρώπη. Εδικώτερα, σε συνέντευξή του στην εφημερίδα «Καθημερινή», ο Γάλλος οικονομολόγος, απαντώντας σε ερώτημα ως προς το κατά πόσον η κρίση στην Ευρωζώνη θα επανέλθει δριμύτερη, τοποθετήθηκε ως εξής: «Πιστεύω ότι ένα ενιαίο νόμισμα με 18 διαφορετικά δημόσια χρέος, 18 διαφορετικά επιτόκια, πάνω στα οποία μπορούν να κερδοσκοπούν οι αγορές, 18 διαφορετικά φορολογικά συστήματα που ανταγωνίζονται το ένα το άλλο, είναι ένα σύστημα που δεν λειτουργεί, ούτε θα λειτουργήσει ποτέ. Οσο οι χώρες της Ευρωζώνης δεν αποδεικνύ-

ουν την βούλησή τους να παραμείνουν μαζί με ένα κοινό δημόσιο χρέος, επιτόκιο και φορολογική πολιτική (τουλάχιστον ενιαίο φόρο στις επιχειρήσεις και ιδανικά και έναν κοινό φορολογικό συντελεστή στα ανώτατα εισοδήματα και πλούτο), η κρίση εμπιστοσύνης θα έρχεται και θα επανέρχεται. Το πρόβλημα είναι απλό: η Γερμανία και η Γαλλία αποφάσισαν το 2011-2012 ότι δεν θέλουν να μοιραστούν τα χαμηλά τους επιτόκια με την Νότια Ευρώπη. Αυτή ήταν μια πολύ εγωιστική και ανεγκέφαλη απόφαση, το τίμημα της οποίας πληρώνουμε σήμερα, ειδικά στην Ελλάδα».

Θα προσθέταμε εδώ ότι στις ΗΠΑ, χάρις σε ηγέτες με ευρύτερο όραμα, καλύτερη συγκρότηση του (ομοσπονδιακού) κράτους τους, μεγαλύτερο πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών τους και χωρίς εμμονικές ιδέες για αποπληθωρισμό και λιτότητα, η κρίση ξεπεράστηκε ήδη, αφήνοντας μάλιστα περιθώρια και για εφαρμογή ριζοσπαστικών μέτρων Κοινωνικής

Δικαιοσύνης, όπως το πρόγραμμα κοινωνικής ασφαλίσης Obamacare. Μήπως είναι καιρός και η Ευρώπη να αντλήσει συμπεράσματα από τις επιτυχίες των άλλων χωρών;

ΥΓ: Οι ιδέες αυτές αναπτύσσονται εκτενέστερα στις τελευταίες παραγράφους του νέου βιβλίου του Νέστωρ E. Κουράκη Κοινωνική Δικαιοσύνη. Μεταλλάσσοντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες, Αθήνα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2016.